

Luther zenefelfogása

Luther zenefelfogásának forrása Augustinus, aki a zenét „donum Dei”-nek, az Isten adományának tekinti. Amikor Luther azt írja: „Musik ist Gabe Gottes”, egyértelművé teszi, hogy a zene nem *scientia* (tudomány), hanem mindenek előtt *creatura*, mégpedig Isten teremtménye. A zenén keresztül lehetősége nyílik az embernek arra, hogy a felfoghatatlan isteni bölcsességre lásson, és a Teremtő arcának vonásait megpillantsa. Az Isten bölcsessége hangzatokban és harmóniákban válik felfoghatóvá, melyek létrejötte számarányokban fejezhető ki, ahogy a Bölcsesség könyve 11. fejezete 20–21. versében olvassuk: „Te mindent mérték, szám és súly szerint rendeztél el” („*Omnia in mensura, et numero et pondere disposuisti*”).

1530-ban Luther a zenére vonatkozó nézeteit így foglalja össze röviden: Szeretem a zenét mert az:

1. „nem az emberek, hanem az Isten adománya, *Dei donum, non hominum est,*
2. mert a lelket megvidámítja, *quia facit laetos animos,*
3. mert elűzi az ördögöt, *quia fugat diabolum,*
4. mert ártatlan örömet (boldogságot) teremt. S eközben eltűnik harag, vágyakozás és önhittség. A teológia után a zenének adom az első helyet. Ez Dávid és az összes próféták példáján könnyen belátható, akik minden mondanivalójukat versekben és énekekben fejezték ki (*quia innocens gaudium facit. Interim pereunt irae, libidines, superbia. Primum locum do musicae post Theologiam. Hoc patet ex exemplo David et omnium prophetarum, qui omnia sua metris et cantibus mandaverunt*).

E tömör megfogalmazás második felére külön is érdemes odafigyelnünk. Dávid zsoldáránakével űzi el Saul rossz szellemét. Luther maga is megtapasztalta, hogy a zene képes elűzni a bánatot. „A szomorúság szelleme a Sátán; következésképp elviselhetetlen számára az öröm; ezért a zenétől messze távol tartja magát” (*Satan ist der Geist der Traurigkeit; infolgendessen kann er die Freude nicht vertragen; darum hält er ganz weiten Abstand von der Musik*).

A zene képes megfutamítani a Sátánt, ezért kerül Luther gondolkodásában közvetlenül a teológia mellé, és ezért kap a zene és az evangélium hirdetésének egységes eszméje közötti szoros összefüggés különleges hangsúlyt.

„Az Úrnak énekelni nem azt jelenti, hogy mindig vidámak legyünk és örüljünk, ellenkezőleg: az «új» ének a kereszti éneke, és ez azt jelenti, hogy a szomorúságok közepette, sőt a halálban az Isten, akit magasztalsz, mindig veled van” (*Dem Herrn singen heißt nicht immer: fröhlich sein und sich freuen, im Gegenteil: das «neue» Lied ist das Lied des Kreuzes, und das bedeutet, Gott loben und bei sich haben mitten in den Trübsahnen und sogar im Sterben*).

Hogyan ír erről Luther a 95 tétel magyarázatában? „A kereszti teológusa (vagyis aki a megfeszített és elrejtett Istenről beszél) azt tanítja, hogy a büntetések, a kereszti, a halál a legeslegdrágább kincs és a legeslegszentebb hagyomány, melyet maga e teológiának Ura szentelt és áldott meg, nem csak leges-

legszentebb teste szenvedésével, hanem az ő mindenekfelett szent és isteni akaratának szeretetével, és azokat úgy hagyta ránk, mint amelyek valóban megérdemlik, hogy csókolgassuk, keressük és magunkhoz öleljük őket. Igen, boldog és áldott az, akit Isten méltónak ítelt arra, hogy a Krisztus hagyománya e kicsinyek ajándékát megnyerje, és még inkább, aki érzi, hogy az ajándékot megnyerte.”

Meggyőződésem, hogy a Krisztus hagyománya e kincseinek ajándékát az Evangéliummal, —mely az autentikus létezésről szóló egyetlen kinyilatkoztatás, mert Jézus Krisztus valóban Isten fia— megnyertük. Az isteni kinyilatkoztatást a nekünk legérthetőbb zenei nyelven a lutheránus korál őrzi, melynek megszületését és alapvető istentiszteleti jelentőségét Luther és munkatársainak teológiai munkássága készítette elő. A lutheránus énekköltéssel megszületik az evangélikus egyházzene legdrágább zenei kincse a korál, amely a lutheri egyház sérthetetlen egyéni arculatát és tanítását megőrző sajátos öröksége. Ennek folytán a rímekbe szedett strofikus gyülekezeti ének az istentisztelet lényeges elemévé vált, és a prédikáció mellett mint az evangélium hirdetésének élő hangja a reformáció egyik legjelentősebb eredménye.

A korál egyetlen belső igényből születik: „Ich glaube, darum rede ich”. Hiszek, ezért szólok. (Ps 116,10) Ennek megfelelően a korálszerző mint igehirdető, mint egzegéta lép a gyülekezet elé. Ahogyan a prédikáció kerül az istentisztelet középpontjába, úgy kerül a zene centrumába a személyes hitvallás. Az ortodox tanítás dogmatikus szigora mellé a hitvallás személyes istenélményének közvetlensége és melege társul. A lélek a zene hangjaival forró szenvedélyekről, a halál fájdalomáról, mennyei üdvösségről, kínzó büntudatról, bűnbánatról és vágyakozó Jézus-szeretetről énekel.

Merjünk hát személyesek lenni ma is, mert a személyesség mindenkor üdvöt is jelent. Mert ne feledjük, felelősségünk óriási! Ha mi nem őrizzük, ápoljuk és adjuk tovább a ránk bízott lutheránus zenei értékeket, kitől fogják örökölni az utánunk jövő nemzedékek a vallásos evangélikus szellemet?

Hogyan vallod meg hitedet? — hangzott a kérdés valamennyiünkhöz ifjúkorunkban, konfirmációnk alkalmával, és hangzik ma is. Vallom az evangélikus keresztyén egyház tiszta és igaz tanítását, és hozzá hűséggel ragaszkodom. Ezt a tántoríthatatlan hűséget és ragaszkodást kérem számon mindannyiunktól, mint akik tudják, hogy a kisebbség az igazságot követi, a többség az igazság látszatát.

A nagyszívűség és a hűség mellett a korálban megőrzött lutheránus hitvallás a legfőbb kincsünk, mellyel bizonyosságot tehetünk a lutheri felismerés mellett: a lélek senkinek sem adatik másként egyedül a Jézus Krisztusban való hit által.

Kamp Salamon

(Elhangzott a Deák téri templom udvarán Luther Márton emléktáblájának megkoszorúzásakor 2012. november 11-én.)